

פ ר ד ט ו ק ו ל מס' 34/3

מישיבת וועדת החינוך והתרבות שהתקיימה ביום ד'
י"ז באדר א' תשי"ט - 25.2.59 בשעה 09.00

נ כ ח ו :

- חברי הוועדה: ש. פרסיץ - היו"ר
- ד. הקטין
- פ. זוארץ
- ז. בן-יעקב
- ש. כפרית
- ח. מגורי-כהן
- ד. נצר
- ר. צברי
- י. סמילנסקי

מוזמנים:

- ד"ר אבידור - מנהל משוד החינוך
- מר שריד - משוד החינוך
- ד"ר קצנלבוגן - משוד החינוך
- מר בן-ששון - משוד החינוך

סדר-היום: א) פעולות התרבות החובנית - המשך
ב) החינוך הממלכתי-דתי - המשך

פותחת את הישיבה.

היו"ר ש. פרסיץ:

רשות הדיבור למר בן-ששון לחשובותיו בענין פעולות התרבות התורנית.

מר בן-ששון:

חשובותי מרוכזות לא לפי סדר השואלים אלא לפי ענין השאלות. ישנם שני סוגים של שאלות, אחד הנוגע לאפן הכללי של עבודתנו, והשני עוסק בתחומים מוגדרים יותר. אדבר תחילה על החלק הכללי.

לשאלתו של י. סמילנסקי - האם הדרך צריכה להיות אינטנסיבית או אקסטנסיבית? יכלתי לענות כיהגדרה של תפקידנו מחייבת. אנחנו מוגדרים כמחלקה לתרבות תורנית, על כך דברים השייכים לתחום זה מחייבים אותנו לעיננו להיענות במידה שפונים אלינו. אבל ישנו עוד שיקול. נראה לנו שעצם העובדה שאנחנו מטפלים במספר תחומי עבודה, נותן סיכוי מסויים כי על ידי כך באותה דרך יחכן שבמשך הזמן ישתנו הצרכים והאפשרויות תגדלנה, וזה בעקבות מה שהתחלנו כהתחלה שתוכל אחך כך להתרחב. יש להתחשב בעוד דבר והוא, עצם העובדה שאנחנו מקימים פעולה בתחום מסויים מביאה לידי כך שגורמים צבוריים שונים נכנסים לתוך זה וממשיכים.

הייתי אומר כי עלינו לעשות את המוטל עלינו ככל האפשר, ונקוה שהצרכים יאפשרו את השגת הכספים.

מר בן-ששון: תשובה אחרת לשאלה היא - צמצום ענין מסויים זה לא רק צמצום הדבר עצמו, אלא גם צמצום מבחינת החוג אותו אנחנו משרתים, ובוזה יהיה משום אפליה או קפוח לחוג כלשהו באם לא נוכל להצדיק אותו. משום שלשת הדברים האלה אני חושב שאנחנו צריכים ללכת בכל זאת בדרך של גוון וטפול בתחומי עבודה אחדים ולא רק בתחום אחד.

לשאלה הבאה מתיחסים ח"כ סמילנסקי, בן-יעקב, זוארץ וקלנוב והיא - מה בחינת יעילות עבודתנו. כאן עלי לומר כי אם מדברים על בדיקת יעילות, יש להבדיל בשלשה דברים. שאלת היעילות מבחינת הכמות, היינו האם אנחנו משרתים צבור, והאם ישנה היענות לפעולתנו. שאלה שניה היא בחינת האיכות, או האם העבודה שאנחנו עושים תואמת את הצרכים ונקלטת נכון בצבור שאנחנו פועלים בתוכו. שאלה אחרונה, באיזו מידה יש בידינו בדיקת התוצאות החינוך למעשה.

אשר לכמות, כמובן שהיא נבחנת. אנחנו עוקבים באופן קבוע אחרי השתתפות הצבור בפעולות שהמחלקה מבצעת, הן על ידי דו"חות בכתב המוגשים לנו אם על ידי המקום או על ידי המבצעים, הן על ידי פגישות ובקורים על ידי המבצעים והן על ידי פגישות ובקורים עם הפעילים במקום. כך שהבדיקה של השתתפות הצבור בפעולות התרבות התורנית נעשית בכמה דרכים אשר יחד מסתכמות לידי תמונה שלמה.

אשר לאיכות, כאן הבדיקה קשה יותר, כי קשה הרבה יותר לבחון תוצאה חינוכית מאשר תוצאה ארגונית, אך גם על זה איננו מותרים. אנו אומרים כי הבדיקה הראשונה בתחום זה היא - באיזו מידה הצבור משתתף בפעולות, כי לו לא היו פעולות אלו לרוחו של הצבור לא היה נענה. איך הוא עושה זאת מתוך חובה וכפיה אלא מתוך אינטרס, וכאן האינטרס של המשתתף הוא המבחן העקרי של יעילות עבודתנו מבחינת האיכות. אנחנו גם משתדלים להגיע לבדיקה על ידי שמיעת דעותיהם של שני המשתתפים למעשה בפעולות והם: המבצעים את הפעולה, והמארגנים במקומות, ועלי להגיד שהודות למגע זה גם היעילות מבחינה חינוכית נבחנת, אמנם בצורה יותר עקיפה, כי חינוך איננו דבר הניתן לבחינה במספרים, אלא על ידי האינטרס של המשתתף ותגובותיו. הודות לתגובות מוכנסים גם שינויים שונים.

השאלה השלישית - ההשפעה החינוכית מבחינת ההתנהגות או קיום המצוות. בהיות תפקידו הראשון של החינוך עצם העובדה שהוא מחדיר ערכים, נראה לי שאנחנו אמונים עלי שני המושגים האלה - של תורה לשמה שהיא עצמה ערך עליון, והמאור שלה המחזיר למוטב מכל הבחינות. על כן אני סבור שבמידה שאנחנו מבטיחים את יעילות העבודה מבחינת הכמות, ואת ההחדרה הנכונה, בזה סיב העבודה ובוזה השגנו את מבוקשנו.

ח"כ זוארץ שאל בדבר המרצים הנודדים. בעת סקירת דברתי גם על העבודה שאיננה נעשית בעזרת חוג בתוך המקום, אלא בעזרת אנשים הבאים מהסביבה או מהעיר. בזה כללתי פעולות של מרצים מהחוץ. באשר לחלק השני של השאלה, האם נוכל לספק את כל הצרכים, עלי להגיד כי נעשה כמיטב יכלתנו באמצעים שישנם בידינו כדי למלא את האפשר.

רציחי בהזדמנות זו לספר על עוד נסיון בשטח פעולתנו. כמה אברכים משייבות פנו אלינו והציעו את נכונותם לבקר בישובי עולים וללמד שם לימודי יהדות. מאחר ולא רצינו לשלחם ללא הכשרה, קיימנו כנסיון ראשון מעין סמינר מוקדם כדי להסביר להם מה עליהם לתת לאנשים האלה ובאיזה דרכים עליהם לבצע זאת. אם דבר זה יעלה בידינו, נוכל על ידי כך להרחיב את חוג המרצים הנודדים בפחות אמצעים.

מר בן-ששון: לשאלתו של ח"כ קלבנוב בדבר הספריות. הספריות הקטנות האלה, אשר מסתכמות בחקציב בסכום של 1500 ל"י, מכוונות רק ליישובי עולים. הכוונה היא להקציב לכל מקום סכום של 250 ל"י בתנאי שהמועצה האיזורית או הגוף המקומי האחר יקציבו 250 ל"י נגד זה. על ידי כך נבנית ספריה יסוד כזו על סכום של 500 ל"י בערך והיא מכילה ספרי יחדות. אני חושב שסכום של 500 ל"י עבור ספריה ביישוב עולים איננו דבר מבוטל ויש בו משום ערך. אני חושב שהחשיבות העיקרית היא כאן בכך שקמה ספריה במקום, וזה לשעצמו נכס תרבותי. נוסף על כך אנחנו מכוונים את הבחירה של הספרים כדי שיהיה בהם משום שמוש.

לעומת זאת, החצעה של ח"כ קלבנוב, שנקדיש את הסכום הזה להדרכה ולטפול בספריות איננה מעשית, כי אם אנחנו מחכוונים ליישובי עולים, יהיה בזה משום לעג לרש אם נבוא לייצץ להם בשטח זה בעוד אין להם אמצעים כדי לבצע עצה זו. אשר לניהול הקטלוג, כאן דרושה זהירות, כי כאן יכול להיות וכוח בצבור באיזו מידה אנחנו לא מקפחים את אותו ישוב בהערכה כלפי סוג הספרים.

אני עובר עתה לסעיף השלישי השייך לשאלות הכלליות. לשאלתה של ח"כ נצר - איך נעשית הפעולה, על ידי מי היא נעשית ובשביל מי. עלי לומר שכאן בפעולה התרבותית הזו, אין שגרה הן מבחינת הטוב והן מבחינת הבעיות שבה, כפי שישנה בעבודה במסגרתה המוסדית הרגילה, כי כאן יש משום קשר עם הצבור ומשום צורך לנצל את ההיענות בצבור. משום כך השאלה הזאת - על ידי מי ואיך נעשית הפעולה, מחייבת פירוט.

על ידי מי נעשית הפעולה? הכתובת ביישובי העולים היא - המועצה האיזורית. ולמרות הקשיים שישנם, כי בתוך המועצה האיזורית הגורם המועיל בתחום זה הוא וכזו התרבות, וכשם שאין אנחנו מצליחים להביא למקומות המרוחקים כוחות מעולים בתחומים שונים אחרים, גם רכזי התרבות אינם הכוחות המתאימים ביותר, אנו מבצעים פעולתנו. חוץ מרכז התרבות ישנה כתובת אחרת בתוך היישוב והוא - המדריך או המדריכה, לפעמים זה אדם מבין פעילי המקום. זהו המצב ביישובי עולים.

בעיר הכתובת היא העירייה. כאן הכוחות הארבוניים המקומיים טובים יותר, וכאן חלה החקדמות טובה. מאז התחלנו לפעול בשחוף עם העיריות, הגענו לידי אמון מצד העירייה, וישנם מקרים של הצלחה יפה מאד. כדוגמא השמש טבריה בה הגענו בזמן פעולה עונתית ל-200 משתתפים הן מהמקום והן מהסביבה. הגיע לכך שיסנן עיריות התובעות אחרי סיימנו את התכנית, שנקיים אותה שנית באותה עונה. המדובר כאן על סדרה של 6-7 ערבים, שעתיים לימוד בכל ערב. וזה מה שנקרא במונחים נורבגיים - אקדמיה עממית.

בעזרת מי? לצערי תנועת הנוער ביישובי עולים איננה גורם ממשי במידה שאני נחלקתי בזה. אני חושב שהתנועה הנוער יש לה חשבות משה, היא רוצה לחקים דור חלוצי אשר צריך לפתור את ארכי החמשך, ועל כן שמה את הדגש תחילה על פעולה באותם שכבות שם הסיכוי גדול יותר. וכאן מהווה גורם הארגון המיישב שהוא כתובת פחות טובה מאשר המועצה האיזורית.

אשר להתנדבות. כאן הצבור הוא מגוון. אני רואה תופעה יפה בזה שבחורי ישיבות המתנדבים לפעולה רואים בכך יעוד, וכדוגמא הבאתי את הקומונות של בחורי הישיבה. הגורם העיקרי בהתנדבות הוא הנוער הלומד על שכבותיו השונות, החל מאלה הלומדים בבתי-הספר בכחות העליונות, עבור דרך סטודנטים ובחורי ישיבה ותלמידי סמינרים למיניהם. נשים המשתתפות הן בעיקר מארגון המועלות של המועל המזרחי וגם סטודנטיות מתנדבות. עוד חוג אופייני בקרב המתנדבים הם עולים מהארצות האנגלו-סכסיות.

מר בן-ששון: עולים אלה באו מתוך רצונם והציעו את שרותיהם, אולי מתוך כך שהם פחות שקועים בבעיות כלכליות, ואולי גם כפיצוי על כך שאין הם משתלבים במערכת החלוצית ממש. בסיכומו אין מספרם של אלה רב מאד, אבל בעצם גילוייה זוהי תופעה אופיינית.

על כל פנים אחת המשימות של המחלקה השנה חהיה להרחיב ולכוון את פעולת המתנדבים כדי להתגבר על ידי כך על שאלת האמצעים המועטים לבצוע הפעולה, וזגם בגלל הערך החברתי שיש בכך. אני מקוה שיימצאו עוד גורמים וארגונים שיעזרו לנו בתחומים השונים.

החלק השלישי של השאלה היה - למי אנחנו מביאים זאת? בעיר זה כללי. בישובי העולים גם כן כללי ונוסף והנעו של נח"ל, וכאן אני מגיע לפרשה של לימוד מרוכז. הקורס המרוכז החצי-שנתי שהזכרתי; משות את היוצאים לנח"ל, בתוך ארגון אחד והוא - בני-עקיבא. חצי שנה זו מוקדשת ללימודי קדש. עשינו נסיון פנינו דרך אגף נח"ל במשרד הבטחון והעמדנו אותם על העובדה, הצענו שבמידה מסוימת ישתפו גם את הגרעינים האחרים של נח"ל. הם קשרו אותנו עם נער אשר כבר מגוייס לנח"ל, ובזה לא ראינו חשיבות. בהמשך הפעולה עדיין לא הגענו לתוצאות, אך אנו מתעניינים בזה.

בתחום ההתישבות התקשרנו גם עם משקים שונים, וכאן הגענו לכלל מסקנה שהדרך הנכונה צריכה להיות הדרך של תורה בכתב. ישנו ענין בחוגי ההתישבות השונים בלימודי היהדות וזאת הוכח כי במידה שיש לנו פרסומים בכתב, המינויים הם במידה נכרת מבין ההתישבות, ואנחנו מתכוונים לאור זה להרחיב את ההוראה בכתב כדי דרכה להגיע ללמוד תורה שבעל-פה.

אחד הדברים שאנחנו מוציאים כעת זוהי סדרה של חוברת של משנה תורה. ניסינו גם להשתמש ברדיו להבאת תכניות גם לצבור אחר פרט לצבור הנשים. לעת עתה לא מצאנו את ההסדר המתאים עם הודיו בשטח זה.

ביחס לנוער, התשובה היא ליו"ר פרסיץ ולח"כ צברי. חושבני שכיום הדרך של עבודה אשר מסתמנת כנכונה גם בחוף הפעולה של משרד החקלאות ושל משרד החינוך היא - נצול הרכוז של נוער בצורה כלשהי כדי לשרת אותו בפעולות תרבותיות שונות. על ידי כך אנחנו יכולים לרכז את עצמנו וק בתחום התורני המובהק, וכל דבר אחר יכול להינתן על ידי גורמים אחרים. אנחנו הולכים גם לבתי-נער המכוונים לבני העליה החדשה בתוך העיר. בירושלים באנו בקשר עם שני בתי-נער, ואנחנו מתחילים שם בקיום חוגים תורניים. נבוא לכל מקום שיינתן לנו, ונעשה ככל שיהיה ביכולתנו.

לשאלה שנשאלה על ידי ח"כ כפריה, צברי ונצר בדבר פעולה בין נשים. אני מסכים לדעה שהושמעה כאן שהאשה מקופחת במקומות אלה, וזוהי גם הסיבה בגללה נרתמנו לפעולה הזאת, ואנחנו משקיעים בה ומעודדים אותה בכל צורה שהיא. אין זה נכון שתפילתה של האשה איננה מתקבלת. בשדורי הרדיו שלנו השבוע יכולתם לשמוע שיחה על חנה, אני חושב שעצם העובדה שנחנת פעולה תרבותית מיוחדת בשבילה, זה כשלעצמו איננו ערך חנוכי בלבד, אלא יש בזה גם מן הערך התרבותי, ומן הערך החברתי. זה גם מכוון מבחינת השיטה. יש צורות שונות של שיטה. אנחנו רוצים לפרסם את מה שניתן על ידי שיחות ברדיו גם בכתב. במקומות עצמם, היינו בישובים אנחנו פועלים רק בצורת חוגי לימוד עם פנס קסט, ברכם אנחנו מביאים דברי אגדה, ענייני מקרא וכו', חלק מהפעולה נעשה גם בצורת מסיבה המוקדשת כל פעם לנושא מסוים כגון חגים ומועדים, והיא נערכת ליד כוס-תה. הגענו לכך שהנשים עצמן אופות מיני מאפה, וכל זה נעשה באמצעות המדריכה המקומית או הרכז המקומי.

מר בן-ששון: כמה מילים בלבד י"לח"כ נצור ביחס לאולפנא לבנות. זה דבר מצומצם ויכל להיות שלא מוצדק להקדיש לזה הרבה זמן, אבל התופעה הזאת של הליכה לישיבה היום אומרת דרשני. יש בה בעיות והיא דורשת הדרכה. זוהי תופעה שאיננה מצטמצמת רק בתחום הישיבה. יש כאלה שאת חינוך התיכון הם מקבלים במסגרת זו וזה דורש הובנה הכוונה. עוד אחד הדברים המצמקים זוהי העובדה שהנער מוכן להתרכז במקצוע אחד, ושתי התופעות האלה מושכות את הבת ועל כן היא תעדיף את המקום הזה על בית-הספר.

אני עובר לחלק האחרון וזוהי בעיית העלייה החדשה. לשאלתם של ח"כ זוארץ, מגורי-כהן וצברי, ביחס לשמוש במסורת של העדות השונות בספרות שלנו. תוכלו למצא דברים אלה גם בחוברות שלנו, הנה למשל החוברת על ט"ו בשבט ישנו בה תקון של המסורת הספרדית והוא הדין ביחס לחוגים אחרים. אנחנו מרבים בזה, ולא כדי לשרת חוג מסויים אלא כדי לשרת את עצמנו. בתחום אמנות הכפיים למשל דוקא בקרב יוצאי ארצות המזרח היא מקובלת, ואנחנו משתמשים בזה. אני חושב שאם ישנו תחום אשר בו כלולה התרבות מעדות שונות זה דוקא בתחום המוסיקלי, וכאן אני אף רוצה לענות לטענתה של היו"ר פרסיץ מדוע אנחנו מטפלים בזה בעוד דבר זה נעשה במשורר הדתות, מאחר ואמצעינו מצומצמים. וכאן אני קורא את המודפס על החוברת והמראה מהי מטרתנו. "הוצאת סדרה זאת מהווה נסיון להעביר שירות התפילה של העדות השונות לתוי נגינה, כדי להפיצם בעם. אנו תקוה כי ע"י הכרת מנגינות אלה נכשיר את לבנו ואזנינו להכרת האמנות המוסיקלית היקרה של עדותינו השונות והוקרתה." תוכלו להוכיח כי זוהי משימה מצדדקת. ויש הצדקה אפילו בהיקף מצומצם של בצוע משימה זו. הכנס שהזכרתי ואשר עורר ענין אצל מוסיקאים רגילים מוכיח שיש כאן משום מפעל תרבותי. עוד דבר שאני רוצה להגיד הוא, שגם הרמה העממית של תרבות יש לה קיום רק אם מבחינה איכותית תהיה רמה גבוהה, אחרת הרמה העממית מתנוונת.

ביחס לסקירה על העלייה החדשה, כאן צריך להבחין בכך שסקר כללי סטטיסטי מספרי אין לו ערך בשבילנו, כי אנחנו לא נוכל להיענות להיקף כזה של עבודה. כיום כשאנחנו מקימים כתות תורניות אנחנו עוסקים בה מבחינת טפוס התלמיד. כאן החלוקה איננה בין עדות שונות, אלא ישנם שני סוגים של עולים. אחד בגדר של חכם והאחד בגדר של אינו יודע לשאול. העולים מהמזרח הם חכמים יותר והעולים מאירופה הם מהסוג השני. אל אלה הדרך לפעולה תרבותית היא קשה. קיינו להיעזר על ידי הרדיו, ובמקום זה אנחנו הולכים בשתי דרכים. בעל-פה על ידי פגישות, וכאן אנחנו שומרים על עברית כעקרונן, אלא שאנחנו סוטים מעיקרון זה כאשר הדבר הכרחי, וזה נעשה הן בקרב נשים והן בקרב עולים מארצות אירופה. חוץ מזה אנחנו באים אליהם על ידי פעולות בכתב. זוהי משימה לא קלה, אבל נדמה לי שהמחלקה רואה זאת כדרך להעביר על ידו את העושים האלה לישוב על חוגיו השונים, ואנחנו עושים זאת כמיטב יכולתנו.

היו"ר ש. פרסיץ: אני מודה למר בן-ששון עבור הרצאתו, ואנו עוברים עתה להמשך הדיון בחינוך הממלכתי-דתי. רשות הדיבור למר גולדשמידט למתן תשובותיו.

החינוך הממלכתי-דתי - המשך הדיון:

מר גולדשמידט: ברשות היו"ר פרסיץ אנסה להשיב על השאלות שנשאלתי. אני רכזתי כמה תשובות לשאלות אשר נשאלו באותו כוון על ידי חברים שונים.

מר גולדשמידט: אחד הדברים בו עסקו כמה מהשואלים היה, מעמדו של אגף החינוך במשרד הנאשי, זכויותיו או סמכויותיו של מנהל האגף, דובר על כך שזוהי ממלכה בתוך ממלכה, נשאלתי בדבר היחסים במשרד הנאשי ובמחוזות.

באשר לזה אני רוצה להפנות את תשומת לבו של החברים לקבץ תקנות 641 המגדיר את רוב הדברים האלה. יש שם פרק מיוחד הדין בפקוחו של השר, ושם נזכר כי בדברים מיוחדים לחינוך הדתי השר משתמש במנהל האגף לחינוך דתי כדי לפקח עליהם. יש סעיף מיוחד הדין במנהל האגף וסמכויותיו, ומגמת כל התקנות האלה, היא אחת - להבטיח שבדברים חינוכיים אשר בהם מתבטא המיוחד של החינוך הדתי יחליט האגף. באשר דברים מיוחדים, באשר המועצה לחינוך ממלכתי-דתי ובדברים שאינם ספציפיים יפעל המשרד כמשרד ממלכתי אחד וגיל מתוך שתוף פעולה. שתוף הפעולה הזה הוא הדוק למדי. מנהל האגף הוא לפי התקנות חבר במזכירות הפדגוגית אליה מובאות כל השאלות. הוא גם משתתף בישיבות ההנהלה יחד עם שאר חברי ועדת הקבע של המזכירות הפדגוגית. זה בלבד מבטיח שכל זרם העניינים אשר באים לדיון בשני הגופים האלה יידונו בהשתתפותו.

ענין הניסויים למשל, המשרד הקים ועדה כדי להכוון להשגיה ולבקר את עבודה הניסויים. הוטל על מנהל האגף לרכז את הוועדה הזו, אם כי אין בזה שום דבר ספציפי לחינוך הדתי. הוא הדין כאשר המנהל הכללי בקש אותי שאכתוב סקירה על החינוך הישראלי, בשביל אונסק"ו. נעניתי וזאת ראשית מתוך משמעת וגם מתוך כך שיש לי ענין בדבר הזה, אם כי אין בזה שום דבר ספציפי לענין החינוך הדתי. כך שלגבי נקודה זו אני רוצה לציין שהמגע הוא הדוק ואיננו מצטמצם בשאלות ספציפיות דתיות אשר בהן ההנהלה הכללית מכבדת את אשר נאמר בתקנות ואיננה מתערבת בדברים כלליים. יש לציין ברצון שמתוך עבודה משותפת של שנים נוצרו גם יחסי עבודה טובים עד כדי כך שאין כמעט אי-הבנות או מתיחות בכל העבודה. יחד עם זאת אני רוצה לציין שאין סמכויות מנהליות או ספול מנהלי לאגף הדתי. דבר זה נמצא באגף הכללי או בידי מפקחי המחוז ועוזריהם. לעומת זאת סמכויותיו הפדגוגיות של מפקח המחוז לגבי המוסדות הדתיים הן מוגבלות, כדי שלא תוצר כאן סתירה למה שנאמר ביחס למיוחד לחינוך הדתי. חשוב לדעת מלבד מה שכתוב בתקנות שהמציאות היא כפי שתארתי אותה.

לשאלות אחדות של ח"כ צברי מתוכן השתמע כאילו אין החינוך הממלכתי-דתי עוסק בישובו של עולם. וכאילו כאן עוסקים יותר בלימוד תורה ותפילות.

אמרתי שקיימת בעיה של מערכת השעות, יחד עם זאת אמרתי שעצם ההשתתפות הפעילה והרחבה בחינוך הקדם-מקצועי וההצלחה הנכרת שישנה בשטח זה, היא עדות לכך שיש רצון רב לעשות כל מה שטוב לילדים ומה שטוב למדינה מבחינה זו. על ההצלחה שהושגה בשטח זה תעיד התערוכה של החינוך הקדם-מקצועי שנערכה ב-1958 ואשר מבין הפרסים שחולקו בה, הזכו "בשלשה מתוך האובעה, כתות דתיות. זה חולק לבנות ולבנים מצטיינים בעבודות נגרות, אריגה תפירה ומקצועות שונים אחרים. באפן כללי אפשר לומר כי אלה הם ילדי ישראל רגילים אלא שמתחנכים לקיום מצוות דתיות יותר מאשר הילדים האחרים.

אוסף עוד כמה מספרים, לאור המעקב האחרון שהיה בתשי"ז, אזי בחנוך הדתי היו 4,2% מבין בוגרי החינוך החקלאי, ו-14,8% מבין בוגרי החינוך המקצועי. כאן עלי להזכיר שמן הפונים לחינוך החקלאי הרוב פנו למוסדות דתיים, מאלה שפנו לחינוך המקצועי יותר מהחצי מהם פנו לבתי-ספר שאינם דתיים, ומכך אין להסיק שמאסו בחינוך הדתי אלא לא היו מוסדות שיקלטו אותם. מתקבל כי 19% של בוגרים פנו או לחקלאות או ללימוד מקצועי אחרי גמורם בית-ספר יסודי, זה אומר שכאן אחוז מתקבל על הדעת נכנס לענפים המקצועיים השונים.

מר גולדשמידט: קומפלקס שני של שאלות אשר נשאלו על ידי רבים מחברי הוועדה היה ענין המורים, רמתם, ורמת בחי-הספר אשר קשורה ברמת המורים, ומה אנחנו עושים להשכלמותם וכו'.

לשאלתה של ח"כ צברי, ממנה השתמע באיזו מידה אנחנו קוצרים מבין גומרי הסמינרים את מה שאנחנו זורעים, אזי למעלה מ-90% מבין בוגרות הסמינרים ממשיכות בהוראה, ומתוכן בשנים האחרונות לפחות 90% עובדות בישובי עולים. לקראת זאת אנחנו מכינים אותן במשך השנתיים אותן הן עושות בסמינר על ידי כך שהן יוצאות באותה תקופת זמן ל-3-6 שבועות עבודה מעשית בישובי עולים, הן על ידי כך מכירות את המציאות וגם נמשכות אחריה בגלל האפשרויות הגדולות המתגלות לפנייהן שם. ישנם מקרים בודדים מאד הקשורים בבעיות סוציאליות קשות כאשר אנחנו נאלצים לותר לבת ולהשאירה בקרבת אחת הערים. בקרב המורים היכול הוא הרבה יותר קטן, כי כמעט כלם אחרי גמר לימודיהם הולכים לצבא. בחלקם אנחנו מקבלים אותם עם טובם מהצבא.

לא יכלתי למצא במשרד מספרים בדוקים ביחס לאחוז המורים המוסמכים והבלתי-מוסמכים. לפני שנתיים שמענו על 25-27% בלתי מוסמכים בחינוך הממלכתי, ו-50% בחינוך הממלכתי-דתי, אבל לגבי הממוצע, עד כמה שידי משגת אין מספרים ברורים לבשטח זה. ברור שאנחנו מקבלים כל שנה מורים בלתי-מוסמכים חדשים, מפני שבסמינרים לומדים השנה בכחות ב' 110-120 תלמידים בלבד, בעוד אנחנו צריכים קרוב ל-450-500 מורים חדשים. אמרתי כבר גם בפעם האחרונה כי אין פרוש מורה בלתי-מוסמך אנאלפבית. המדובר בבוגרי בחי-ספר תיכוניים בארץ בעלי יסודי עברי ישראלי, יהודי ולשוני, אלא שעדיין חסר להם הרבה כמובן ואנחנו רוצים לשפר את הכשרתם בסמינרים. הוא הדין באותם 100 בחורי ישיבה אשר נקלטו במשך השנתיים האחרונות, אלה הם בעלי השכלה תיכונית שלמה, עם או בלי תעודת בגרות, בחוספת של לימודי ישיבה. מתרבות הישיבות הטוענות כי ברצונם לקבל תלמידים ל-4 או יותר שנות לימוד אלא שמתנים זאת שבתוך כך תינתן לתלמידים האלה גם השכלה תיכונית והכשרה מקצועית כגון הוראה, אחרת אין התלמידים ואין הוריהם מסכימים. אנחנו מעודדים צורה זו של ישיבות, כי זה גם מאפשר לימוד תורה ומשנה לקראת הליכה לחיים, יחד עם שרות צרכי המדינה.

בין ההצעות המונחות על שלחן הנהלת המשרד או המחלקה להכשרת מורים לשם קידום הפתרון בשאלה זו היא חוספת של מוסד אחד דוגמת המוסד ברחובות על ידי ישיבת דרום. יכל להיות שנעשה זאת בפרדס-חנה או בכפר-הרואה. באנו בדברים עם שני המקומות האלה וישנה נכונות מצידם, אם נמלא צרכים מסויימים ההכרחיים לשם כך.

המורים בשטח החינוך הממלכתי-דתי משתחפים בהשתלמותם ובבחינותיהם בקורסים של הסתדרות המורים הכללית. ישנם קורסים משותפים במקצועות כגון חשבון, עברית, טבע ועוד. יש מקצועות מיוחדים כגון תנ"ך, היסטוריה ותורה בעל-פה. לא מצאחי את האחוז כי אין רישום לפי מגמות במחלקה הזו. לפי הרושם של הפקידים העוסקים בזה, הפניה היא במידה שווה בהתאם ליחס המגמות האלה. ידוע במזכירות הפדגוגית שעמדת האגף הדתי לענין פטורי מורים בלתי מוסמכים היא הרבה יותר קפדנית מאשר בחינוך הממלכתי, כלומר, מתוך הכרה שיש לנו משקע מסויים של מורים שמוטב להוציא אותם. ואנו אומרים אז שמוטב להוציא אלה ולקבל אחרים שאינם הרבה יותר טובים מהם, מאשר להרשות להם לרכוש זכות אזרח במערכת, דבר המקשה אחר כך הוצאתם.

ר. צברי: אי אפשר לפטר מורה ולתת לו פיצויים כשאיננו מתאים לתפקידו?

מר גולדשמידט: אפשרי, אבל זה הולך והופך קשה עם מספר השנים שהאדם נמצא בשרות. גם מבחינת הצדק והיושר, ובגם מבחינה פרסונלית.

פעולות ההשתלמות עליהן מסרתי לכם, אינן פעולות המיועדות להביא את המורים הבלתי מוסמכים לידי סמיכות, אלא דבר זה נעשה על ידי הסתדרות המורים, ואנחנו לוחצים על צבור המורים שיירשמו לכך, והמדוברה גם במורים המוסמכים כדי להחזיק אותם במתח של לימוד והרחבת ידיעות.

ח"כ צברי שאלה אם אנחנו עובדים כאן לפי חכנית כוללת. התשובה היא שלילית, ודבר זה גם הינו בלתי אפשרי כי זה היה מחייב צוות של מרצים אשר יוכלו לחבר חכנית בחילת השנה. ולא כל כך קל למצא את האנשים שיסעו לכל מיני מקומות בארץ וירצו שם. אין אנחנו יכולים לחת נושאים קבועים לכל השנה, אבל בכל זאת קיים חכנון, וקבענו נושא אותו הפיצונו בין המפקחים שלנו בדבר החינוך החברתי בבית-הספר הדתי.

באשר להסברה ועסוק ישיר בועדי ההורים. דבר זה לפי הבנתנו איננו התפקיד הישיר של המפקחים, ויש בזה אפילו סכנות מסויימות, והייתי אומר שהדבר הזה מחייב הסתייגות מסויימת. אנחנו מעודדים את העובדה שועד ההורים יזמין את המפקחים להרצות בקרבם. מנהל בית-הספר הוא בתוקף חפקידו חבר בועד ההורים. אין אנחנו אומרים שצוות המפקחים של המשורד הוא הצוות ההסברתי. יש שתוף פעולה עם מנהל ההסברה ועם גופים צבוריים, אבל אין אנחנו אומרים שהמפקחים הם המחנכים הקבועים של צבור ההורים. יש גם שתוף פעולה בהתייעצות עם המדריכים החברתיים במקום.

אשר למורים מקרב העליה החדשה, נאמר שספק אם הם יכולים לתת לילדים מה שהמדינה זקוקה. יש אמת בבקרת הזאת, ויש גם אמת בנסיונותינו לשלב חלק מהמורים האלה בהוראה, כי איננו יכולים להתעלם מהם לגמרי. למעשה ההכשרה הניתנת להם היא בדרך כלל במידה שאנחנו יכולים על ידי מדרשה למורי כפר לעשות זאת, והיא מלמדת במשך 10 חדשים, קיימת נטייה לפתוח בספטמבר 1959 מדרשה מסוג זה דו-שנתית. על ידי חוספת שנה זו של לימודים אנחנו רוצים לעצב דמותם כך שיתאימו יותר למה שהחינוך רוצה להשיג.

לשאלותיה של ח"כ כפרית בנוגע לרמת בתי-הספר בעיקר בהתישבות. אמרתי כי אנחנו מנסים לתקן בשטח זה על ידי בתי-ספר איזוריים. הדבר הזה נתקל לפעמים בקשיים מפני שזה מחייב כמעט תמיד רצון לשותף מצד הגופים המיישבים, כגון תנועת המושבים, אגוד המושבים של הפועל המזרחי שהם מופיעים בחוף בית-הספר ומשתלבים בזה. בשנה האחרונה ישנה התקדמות בעניין הזה, ויש רצון לשתף פעולה בין שני הגופים האלה בהקמת בתי-ספר איזוריים משותפים. דבר זה הוא טוב, בלעדי זאת קשה לפעמים להקים בתי-ספר כאלה, כי הארץ באפן גיאוגרפי איננה מחולקת בין שתי התנועות. ההתקדמות שחלה ברצון לשותף פעולה עוזרת הרבה.

אשר לרמה בכללותה. קיויתי שאביא לפניכם עבוד של סקר בקרב כתות ח' לשנים תשט"ו-תשי"ח. אך העבודה עדיין לא הושלמה. אני יכול להסתמך רק על הסקר של תשט"ו, שם ההישגים של בית-הספר הממלכתי-דתי היו לפחות באותה הרמה של כלל ילדי ישראל במדינה. אינני יודע אם זה יקרה כך גם לגבי השנים תשי"ז-תשי"ח. אמסור על כך אינפורמציה בכתב ל"ר הועדה.

מר גולדשמידט:

לשאלותיו של ח"כ מגורי-כהן.

לשאלה - למה מגיע הילד הגומר את בית-הספר היסודי, אם מוריו אינם עומדים על הגובה, ולאן הוא יכול לפנות עם מנת השכלתו זו? קשה לומר שהילד כאן משיג את אשר משיג הילד ביישוב הותיק או בעיר. אין זה סוד, וחברי ועדת החינוך של הכנסת ושאים לדעת זאת, כי היו ספיקות בקשר לסקר של תשי"ט, אם יש צדק והגיון להעביר את הסקר בבתי-הספר בריכוזי העולים בהם לומדים הילדים לעתים רק שנה שלישית בבית-ספר בארץ. הקרובים לענין טענו שילדים אלה לא הגיעו לרמה, והיות ומבחן הידיעות בנוי על כחה ח', רגילה, אנחנו מכשילים את הילדים ביודעים. לעומת זאת היו אופטימיסטים יותר אשר אמרו שרבים מבין ילדי העולים כבר אינם ילדי עולים אלא מתקרבים לומה המתקבלת על הדעת. נתוח הסקר של תשי"ט יראה לנו באיזה כוונים אנחנו מתקדמים, ואין ספק שתהיה התקדמות אם כי צעד אחרי צעד. יחד עם זאת אין לשכוח שלא בית-הספר בלבד עושה את מלאכת החינוך, אלא הבית והסביבה. אי אפשר לדרוש, איפוא, מבית-הספר שהוא חוץ שנים מועטות יעשה את העבודה כולה.

אשר לחלק האחר של השאלה - מה עושה הנער אשר מסיים את בית-הספר? אשר לכך עלי לומר כי משרדנו יוזם פעולות או צורות לימוד על-יסודי שאינן מכוונות דוקא לצורה היחידה של חינוך תיכון עיוני, דוגמת אותם מוסדות דו-שנתיים שיש בהם לימוד עיוני במשך 30 שעות בשבוע, ולימוד מקצועי או חקלאי במשך 15-12 שעות בשבוע, שהם נסיון בשטח זה. אולי המצליחים ביותר מבין תלמידים אלה יעברו לבתי-ספר עיוניים וישלימו השכלתם, האחרים וכשו להם ידיעות והכשרה לקראת מקצוע.

כאן עולה השאלה, באיזו מידה המוסדות האלה יענו לצרכי החינוך הדתי, כי הם אינם מוגדרים לא לצד הממלכתי ולא לצד הממלכתי-דתי, ואילו הצבור אשר הולך ובוחר בבית-ספר דתי הוא רוצה גם לימודי המשך דתיים, כפי שהמעקב של בוגרי בית-הספר היסודי מראה לנו.

לשאלת המשמרת השנייה. השלמנו בימים אלה סכום ראשון של סקר מבנים תשי"ח מחוכו אנו רואים שאחוז המשמרת השנייה בקרב החינוך הממלכתי-דתי הוא 43.2%, כלומר, האחוז הוא כאן גבוה יותר מאשר האחוז של המשמרת השנייה במערכת כולה.

מצב הדיוור. מהסקר הזה אפשר ללמוד על המצב, ואתן לכם שני מספרים. חדורים בהם יש למטה מ-0.6 מ"ר לכל ילד - 72% בחינוך הממלכתי-דתי. מה שמחייב עוד בדיקה נוספת שם אלה הם חדרי הספח, כי בתי-ספר דתיים אחרים מנצלים את חדרי הספח לחדרי כיתה כדי לא לרדת למשמרת שנייה גדולה יותר. קשה לי לתת הסברים בשטח זה, אם כי אינני רוצה מאידך גיסא למעט ממה שנאמר בפעם האחרונה שדוקא בהתישבות החדשה אנחנו מוצאים בנינים שהם הרבה יותר יפים מאלה אשר ישנם בערים ובמוכזים ותיקים יותר. היינו, יש התקדמות בכוון אחד וישנו פיגור ונסיגה בכוונים אחרים, ורק פקוח כולל ותאום בין הגופים השונים יכול לתקן את הדבר הזה מתוך מאמצים מתמידים.

ח. מגורי-כהן: מר גולדשמידט דבר על כך שהמטרה היא להכשיר מורים מבין אותם תלמידים על מנת שישארו כמורים מקומיים ועל ידי כך תיפתר שאלת המורים העוזבים את המקום לאחר תקופת שהיה מסוימת. אם אל מול זאת נקח בחשבון את הרמה הנמוכה שבבתי-ספר, איך אפשר להגיע למטרה זו?

מר גולדשמידט:

מגמר בית-הספר עד היות הנער למורה
עליו לעבור עוד הכשרה בח 6 שנים,
במשך שנים אלה אפשר לתקן את מה שלא הושג בבית-הספר. יחד
עם זאת אי אפשר לומר שילד אשר התקדם בקצב מסויים בבית-הספר
היסודי לא יגביר קצב התקדמותו בהמשך הלימודים.

מר שריד:

החשובה לשאלתו של ח"כ מגורי-כהן
נמצאת בסעיף של המכינות הפדגוגיות.

מר גולדשמידט:

מחוך הרשימה תוכלו להוכיח כי לחינוך
הדתי חלק נכר במכינות הפדגוגיות,
ואיננו חושבים לצמצמו. אלה הם מוסדות בהם מטפלים לפה
בילדים, והם מקבלים שם לימוד והכוונה לקראת המקצוע. אנחנו
מנסים במשך אותן 6 שנים להביאם לרמה הדרושה.

ח"כ סמילנסקי שאל מהי ההתקדמות השיטתית
לפתרון השאלה. אני רוצה להזכיר כאן את מה שאמרתי בפעם הקודמת.
אנחנו רואים כבעיה הבעיות בחולשה של החוליה בין בית-הספר היסודי
והסמינר, היינו בבית-הספר העל-יסודי, ואם לא נפתור את זאת, לא
תיפתר הבעיה. אחת הסיבות לחולשתה של חוליה זו היא כי היא
נבנתה מלכתחילה על יוזמה פרטית, ובחלק של החינוך הדתי לא היתה
יוזמה פרטית נכרת ביותר. נוסף על כך חלק מהחינוך העל-יסודי
הממלכתי הוא בכחות המשך של המשקים, וקבוצים דתיים ישנם מעטים,
כתות ההמשך מהוות, איפוא, אחוז קטן בחלק זה של החינוך. דוקא
בתי-ספר דתיים של ערב מהווים אחוז הרבה יותר גבוה, אך אין
זה משפיע על המספר האבסולוטי שאיננו גדול ואיננו תורם לפתרון
השאלה הכללית.

אוסף כי קיימת עוד בעיה בשטח החינוך
העל-יסודי, וזוהי בעיה המעסיקה את המשרד ואת הצבור, אם אנחנו
רוצים לתלות חקוה בכך שמהחוליה העל-יסודית יצמחו לנו מורים
לחינוך הדתי, פרוש הדבר שהחוליה הזאת צריכה להיות דתית. אם
החוליה אשר קולטת נערים בגיל 14-18 תהיה פתוחה, לאותו נער
אשר בגיל 18 ירצה להכשיר עצמו בסמינר דתי על מנת להיות מורה
בחלק זה החינוך, יחסרו ידיעות וחוסר הכשרה בשמירת מצוות
התורה אשר היא בשבילנו אחד מסימני ההיכר עליהם איננו יכולים
לותר.

אשר לצמצום השעות למקצועות כגון טבע,
חשבון, גיאוגרפיה ומקצועות אחרים, נכון שזה גורם לרמה ירודה
יותר בשטח המקצועות האלה בחינוך הדתי. היו שיחות רבות סביב
הנושא הזה בהנהלת המשרד, ולא כל הדעות שוות בקשר לפתרון.
אני אינני יודע פתרון אחר אלא תוספת של שעות, הנהלת המשרד
איננה בדעה זו. המדובר בתוספת של 3-4 שעות בשבוע בכחות
ה' - ח' בעיקר לבנים, לגבי בנות המדובר בפחות.

בנוגע לחינוך העצמאי, ההסדר במשרד
הוא, שמבחינה חינוכית יתמנו מפקח-לבתי-הספר ולגני-הילדים
העצמאיים. המפקחים האלה אינם עומדים בשום קשר עם אגף החינוך
הדתי. החזקתם היא על ידי תברי ההנהלה וחברי המזכירות
הפדגוגית. באפן כזה יתאפשר מגע בין האגף הדתי לבין בתי-הספר
העצמאיים.

שאלה נוספת של ח"כ סמילנסקי היתה, איך
יתכן לעודד ולטעת בלב התלמידים את ההכרה שזכותנו בישראל מותנית
בשמירת התורה. איננו יכולים לשנות את מה שכתוב בקריאת-שמע
אשר קוראים פעמיים ביום, פחות מזה איננו יכולים ללמד. כאן
אני רוצה להזכיר עצה שניתנה על ידי רבי ישואל סלנטא ליהודים.
הוא אמר, רוב היהודים דואגים לגוף של עצמם ולנפשם של האחרים,
בריא יותר להיפך. אנחנו משתדלים לא לראות מה חסר לאחרים, אלא
אנחנו רוצים לדאוג לנפשנו אנו ואיננו רוצים למצא פגם באחרים.
אם הילדים יגדלו ויידעו את חובתם הדתית, דבר זה הינו חשוב יותר
מאשר אם יידעו את הסכנות הצפונות בזה שיהודים אחרים אינם הולכים
באותה דרך.

מר גולדשמידט: באשר לשאלה בדבר הוראות ששמיטה, נכון שישנה מציאות שונה במדינה, וההלכה איננה חד-משמעית בכל מקום. אנחנו התייעצנו עם הרבנות הראשית בענין זה, והיא נתנה לנו הוראות כיצד לנהוג. אינני אומר שזה לא יכול להביא לקונפליקט בין ילד זה או אחר, אבל דרכנו היא ללמד את הילד לראות את המציאות.

לשאלתה של היו"ר פרסיץ, מדוע בתי-הספר הדתיים כה מוזנחים. אינני יכול לקבל את ההערכה בצורה זו, כי אני יכול להצביע על בתי-ספר דתיים מטופחים ויפים עד מאד. כאן יש לדעת שישנו מנהל טוב ומנהל פחות טוב. אותו מנהל של אותו בית-ספר מוזנח עליו הצביעה היו"ר, פוטר בסוף השנה.

אשר לפתרון בעיה מערכת השעות על ידי ההורים שהם יתנו את לימודי הקדש. זה דומני איננו עולה בד בבד עם כוונת החוק בו נאמר שהמדינה תדאג למייוחד של המגמה במידה שווה עם המגמה האחרת. ואם הדבר יבוצע פן שהמדינה תתן רק את הצד השווה, ומי שרוצה את המיוחד מוסיף, דבר זה חותר תחת העקרון שנקבע בחוק.

לכמה משאלותיו של ה"כ זוארץ עניתי תוך כדי מתן תשובותי. אשר לשאלת המבנים אני רוצה להוסיף, כי בתוך כל זה ישנו אלמנט מסויים של ירושה מהעבר, ואי אפשר לעקור זאת בפעם אחת. ה"כ אונא בהיותו סגן שר החינוך הציג בשנה שעברה בכנסת יצירת קרן מיוחדת כדי להצמיד את הענין הזה צעד אחד קדימה כדי שמכאן ולהבא לא נסחוב את הירושה, ואז נוכל לתכנן את כל הקשור בבתי-ספר ושמיים במדינה.

אשר להכשרת מורים הזכרתי את ההצעות של אגף החינוך הדתי לפתיחת מוסדות חדשים, להדחבת כח הקליטה של סמינרים קיימים, קורסים וכו'. המשרד דן בדברים אלה ויש להניח שמתוך הכרת הצורך, יחפשו דרך להיענות לכל ההצעות האלה או לחלק גדול מהן.

קליטת גומרי תשי"ט היא בעיה רצינית. הזכרתי גם בפעם הקודמת שאין מספיק מוסדות על-יסודיים דתיים כדי להבטיח שהילדים הרוצים בחינוך דתי יקבלו אותו. האחוז הכולל של תלמידים בחינוך הדתי הרוצים בחינוך על-יסודי הוא למעלה מ-75%, וזה קרוב לאחוז של כלל ילדי ישראל. מתוך אחוז זה 80% נקלטים במוסדות דתיים. וכל כמה שהמספרים עולים מדן שנה בשנה, אין אני רואה שה קליטה יכולה להיות מבוצעת אלא אם כן יפתחו מוסדות על-יסודיים שיוגדרו על ידי הרשויות המוסמכות כמוסדות דתיים.

84
החינוך המשלים איננו למעשה בפקוח האגף. המשרד הסכים וקיים למעשה שעל כל 7-8 מפקחים יהיה מפקח אחד דתי. הוא איננו מתמנה על ידי האגף ואיננו אחראי או כפוף לו, אבל הוא נמצא במקום ויכול לתת חוות דעת על הענין הזה. הנכון שאין פיקוח רב על החינוך המשלים. ישנם מוסדות שהם פתוחים, והמחנכים הדתיים המנהלים אותם אינם מרוצים מזה ביותר, כי הם גורסים רציפות ואחידות בחינוך הן בבקר והן בלילה של אחרי-הצהריים. דבר זה איננו בר-הישג כל זמן שאין פיקוח מיוחד.

אשר למערכת השעות, אותה החשובה שהשיבותי לשאלתו של ה"כ סמילנסקי חלה גם כאן, אינני רואה אפשרות אחרת אלא הרחבת התקן במידה זו או אחרת.

מר גולדשמידט: ח"כ זוארץ טען בין שאלותיו שאם יש אחוז יוחר גבוה של מורים בלתי-מוסמכים הזקוקים להדרכה, הרי עבודתם של המפקחים גדלה יותר. זה בלי ספק נכון כי צות המפקחים עוסק הרבה בהדרכה. לפי שעה אחוז המדריכים חופף את אחוז הילדים בשני מקורות של החינוך הדשמי.

לשאלתו של ח"כ זוארץ, האם סכום של 22 אלף ל"י חוץ משהו מעשי לפעולת הוראת החלמוד. אמרתי כי סכום זה מאפשר 5,5 משרות על רשת המונה למעלה מ-40 אלף ילד. אין להרבות במילים כדי להסביר שזוהי כספה בים, וכל הגדלה יכולה היתה לעזור כאן בהרבה.

היו"ר ש. פרסיץ: אני מודה למר גולדשמידט, ואנו עוברים עתה לסקירתו של ד"ר אבידור על עניני תרבות ואמנות.

הקצבות ותמיכות משרד החינוך לעניני תרבות ואמנות:

ד"ר אבידור: משרד החינוך מקציב כסעף לתמיכות והקצבות לעניני תרבות ואמנות סכום קרוב ל-200 אלף ל"י. זה מתחלק ליותר מאשר 100 מוסדות ומפעלים וגם ליחידים. לא הבאתי כאן בחשבון את הסכום של 100 אלף ל"י שהקצבה מיוחדת לתיאטרון "הבימה".

המוסדות, המפעלים והיחידים הנחמכים הם מסוגים שונים והראשיים הם אלה: תיאטרות, מוזיאונים, תזמורות, (התזמורת הפילהרמונית, תזמורת חיפה, תזמורת רמת-גן) מוסדות לאוספים מדעיים וארכיונים. מפעלים מדעיים מהם מחקריים מהם פרסומים, ארגונים של אנשי אמנות, ארגוני ספורט. נוסף על כך יש שאנחנו נותנים תמיכות חד-פעמיות לפעולה או לאיש. מקרה כשאיש מדע אשר צריך להוציא לאור ספר וחסר לו סכום של כ-400-300 ל"י. כשאנחנו עומדים על חשיבות הספר הזה אנחנו מקציבים לאיש סכום זה. אנו גם נותנים מענקים לאמנים סופרים ויוצרים, וכאן המדובר בשני סוגים.

יש שאנחנו נותנים מענקים חודשיים לאמנים ולסופרים מבלי שנפרסם את שמותיהם, אלה הם לרוב סופרים ואמנים אשר הגיעו לגיל זקנה, פנסיה אינם מקבלים משום מוסד מאחר ולא השתייכו לשום מוסד, יש להם עדיין כח יצירה אבל הוא קטן, והם נזקקים לתמיכה ואנו נותנים להם אותה.

סוג שני - משפחות. היינו אלמנות של סופרים, אנשי מדע או אמנים. או סופרים, אמנים, אנשי מדע חולים ואשר אין בכחם יותר ליצור, והם נזקקים לתמיכה. מספרם של אלה הלך וגדל עד שמצאנו לנכון לפני שלש שנים לייסד קרן מיוחדת יחד עם הסוכנות היהודית על מנת לתמוך בהם. יש ביניהם גם עולים חדשים. אנחנו הכנסנו לתקציב 7500 ל"י למטרה זו, והסוכנות נותנת כ-5000 ל"י, אבל גם זה איננו מספיק ואנחנו ממשיכים בתמיכה. נאלצנו אפילו לקחת מהסכומים אשר רצינו להקדיש ליוצרים ולאמנים, ולהפרישם כתמיכה, כי המקרים הם מזעזעים לעתים.

המצב בשטח זה הולך ומחמיר וזאת משני טעמים. ראשית, מספר מוסדות התרבות והאמנות במדינה הולך ומתרבה, עם כל הקושי שבהקמת מוסדות תרבות, נעשים מאמצים חד-פעמיים והולכים ומוקמים בנינים למטרות אלו, ואין דואגים מראש להחזקה, ועם זאת הולכות התביעות לתמיכה ומתרבות. דבר שני, ההחזקה הולכת ומחמירה משנה לשנה. ואם לפני 4-5 היו מוסדות תרבות ואמנות אשר התמסכה של הממשלה בחקציבם היתה מהווה 25%, כיום אם כי התמיכה הכספית היא יותר גדולה האחוז הולך והופך אפסי יותר ויותר. אפילו תיאטרון "הבימה" שקבלה 100 אלף ל"י כהקצבה, זה מהווה פחות מ-10% מחקציבה.

ד"ר אבידורג: היחה, איפוא, בחירה בין שתי שיטות. האחת, לבחור מתוך 100 ויותר מוסדות שישנם במדינה, 10-15 הטובים מביניהם ולתת להם מתוך אותם סכומים מוגבלים שבידינו ואשר אינם גדלים משנה לשנה, תמיכות גדולות יותר, או שיטה שניה והיא - לבחור מתוך כל המבקשים את הנזקקים והראויים לכך. אנחנו בחרנו בשיטה השניה. לא יכלנו לבא ל-10-15 מוסדות טובים ביותר ולתת להם את התמיכה הגדולה ביותר מפני סיבות רבות, בעיקר מפני שאותם מוסדות טובים ביותר נמצאים ב-3-4 רכוזי אוכלוסיה הותיקים, ובכל המקומות החדשים. ישנם מוסדות חדשים קטנים וגם הם בודאי זקוקים וראויים לעזרה. החלטנו שעלינו לחלק את הסכום המעט שיש לנו בין הרבים.

ואשר לכך, מאחר ואנו תומכים יש לנו דרישות מסויימות מהמוסדות המקבלים מידינו את התמיכה. ראשית אנו דורשים שתהיה רמה מסויימת למוסד. אנחנו מקלים יותר בשאלת הרמה במושבים החדשים, בעיקר בריכוזי עולים. אנו דורשים שתהיה הנהלה צבורית למוסד המבקש, ובזה אנחנו מחמירים מאד, כי ישנם מוסדות השייכים לאיש אחד וטיפוס זה של מוסד איננו מקובל עלינו מבחינת תמיכה. נוסף על כך אנחנו תובעים שיהיה תקציב מסודר. יש לנו אדם מיוחד הנוסע לכל מקום, ושנה שנה בודק את התקציבים. אנחנו איננו נותנים את ההקצבה כל עוד איננו מקבלים תקציב המניח את הדעת. אנחנו משתדלים לתת עדיפות למוסד תרבותי, אמנותי אשר פעולתו והשפעתו חורגים ממסגרת המקום. כי אם זה מוסד המשרת את אנשי המקום בלבד, אנחנו אז גורסים שהמקום ידאג לו. בנדון זה אנחנו עושים דבר יוצא מן הכלל לגבי ירושלים. אנחנו תומכים בגן-החיות התנ"כי ובעוד מוסדות אחרים וזאת ראשית מפני שהמדובר בעיר הבירה, מכאן ההשפעה היא ארצית יותר, והמקום מחייב. אנחנו עושים זאת גם בישובי עולים לפעמים. בצפת ישנו מוזיאון אשר איננו על רמה גבוהה ביותר ואנחנו תומכים בו, אם כי מנענו ממנו פעם את התמיכה כאשר לא היתה הנהלה צבורית ולא היה תקציב מסודר. אותו דבר באשקלון, כאשר היה להם מוזיאון מקומי, ואנחנו עד השנה שעברה תמכנו בו, השנה לא נתנו את התמיכה כי אין בו הנהלה צבורית ואין לו תקציב מסודר. אנו מוכרחים לתבוע עקרונות מינמליים ולעמוד עליהם.

התמיכות שאנחנו נותנים הן לרוב צנועות מאד. אנו מחילים במתן מאות לירות, הממוצע הוא קרוב ל-2000 ל"י למוסד. יחד עם זאת שאנחנו בודקים וקובעים תכניות, אין אנחנו מתערבים בפעולות של המוסדות כי איננו מוסד מבקר. איננו אומרים לאיזו מטרה אנחנו מקדישים את התמיכה שאנחנו נותנים. היתה פעם דעה שכאשר אנחנו מקציבים סכום כסף למוזיאון נאמר למה הכסף יהא מיועד, למשל לרכישת תמונות חדשות, נוכחנו לדעת שהסכומים שאנו נותנים הם כל כך קטנים שאי אפשר להועיד אותם למטרה זו או אחרת.

אני רוצה בסיום לומר שהבקשות הן רבות מאד ואנחנו משתדלים לא להיענות לבקשתו של מוסד בשנתו הראשונה, כי ישנם הרבה מאד מוסדות אשר קיומם שנה בלבד, ואנו לכך מחכים לראות אם המוסד אמנם ממשיך להתקיים ואז אנחנו תומכים בו.

בכל השטח הזה הטפול מצדנו הוא קפדני ביותר. ישנו אדם הבודק את התקציבים ואת מצב ההנהלות של המוסדות, ונועצים אחר כך עם סגן המנהל הכללי של המשרד אשר בודק ומביא את הדבר בפני השר. הדבר הזה הכרחי מאחר והסכומים הם קטנים והדרישות מרובות. אנחנו מקוים שלא יעבור זמן רב ותוקם מועצה לאמנות. הדבר המונע כיום את הקמתה זהו התקציב. על כך איננו דנים עדיין בהקמתה, כי אין טעם להקים מועצה בלי שיהיה לה שטח פעולה. השטח הזה של תמיכה מסכה: עדיין לגאולה ולתנופה תקציבית גדולה יותר, אבל אנו מבינים שזה לא יוכל להיות בתוך שנת תקציב זו.

היו"ר ש. פרסיץ:
בכל הסעיפים חוץ מ-301-302 המדברים
על מוסדות תרבות בסכום של 120 אלף
ל"י, ומפעלי מחקר ומדע בסכום של 126 אלף ל"י, ישנו פרוט.
היינו חפצים לקבל את הפרוט של הסעיפים האלה גם כן כדי
לדעת מהם.

ד"ר אבידור:
אשר לשנת 1958/9, אמציא את הושימה.
ביחס לשנת 1959/60 אנחנו מחכים לראות
אם יהיו שינויים.

היו"ר ש. פרסיץ:
ועדתנו מתבקשת להשתתף בכנס אוצי של
בוגרי בתי-ספר חיכוניים ערביים בישראל,
אשר תתקיים בחיפה ב-27.2.59. עלינו להטיל על אחד מחברינו
את ההשתתפות על מנת שיביא את דבר הועדה כולה.

הוטל על ח"כ קלבנוב להשתתף בכנס על מנת
להביא את ברכת הועדה לכנס.

(הישיבה ננעלה)